

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

KRUUSIAUGU TALU

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond

Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Karl Kask

Kruusiaugu talu

Kruusiaugu, Saastna küla, Lääneranna, Pärnumaa

2024/2025 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

Tallinn 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS

1. AJALOOLINE ÜLEVAADE lk6

2. KRUUSIAUGU TALU PLAAN TERVIKUNA JA SELLE KÄSITLEMINE KAHES ERI OSAS lk15

3. REHEALUSE HOONE MATERJALI KASUTUS, TEHNILINE SEISUKORD JA VÄÄRTUSED lk17

3.1 Vundament lk17

3.2 Seinad lk20

3.3 Põrand lk25

3.4 Laed lk25

3.5 Aknad lk26

3.6 Uksed lk26

3.7 Väärtused lk28

3.8 Säilitamise ettepanekud lk29

4. ELUMAJA HOONE MATERJALI KASUTUS, TEHNILINE SEISUKORD JA VÄÄRTUSED lk29

4.1 Vundament lk30

4.2 Seinad lk32

4.3 Põrand lk33

4.4 Laed lk35

4.5 Aknad lk36

4.6 Uksed lk38

4.7 Küttekolded ja korsten lk40

4.8 Väärtused lk42

4.9 Säilitamise ettepanekud lk42

**5. KATUSE MATERJALI KASUTUS, TEHNILINE SEISUKORD JA
VÄÄRTUSED lk42**

5.1 Sarikad, räästad, katuse materjal ja hetke olukord lk42

5.2 Katuse väärtused lk48

5.3 Säilitamise ettepanekud lk48

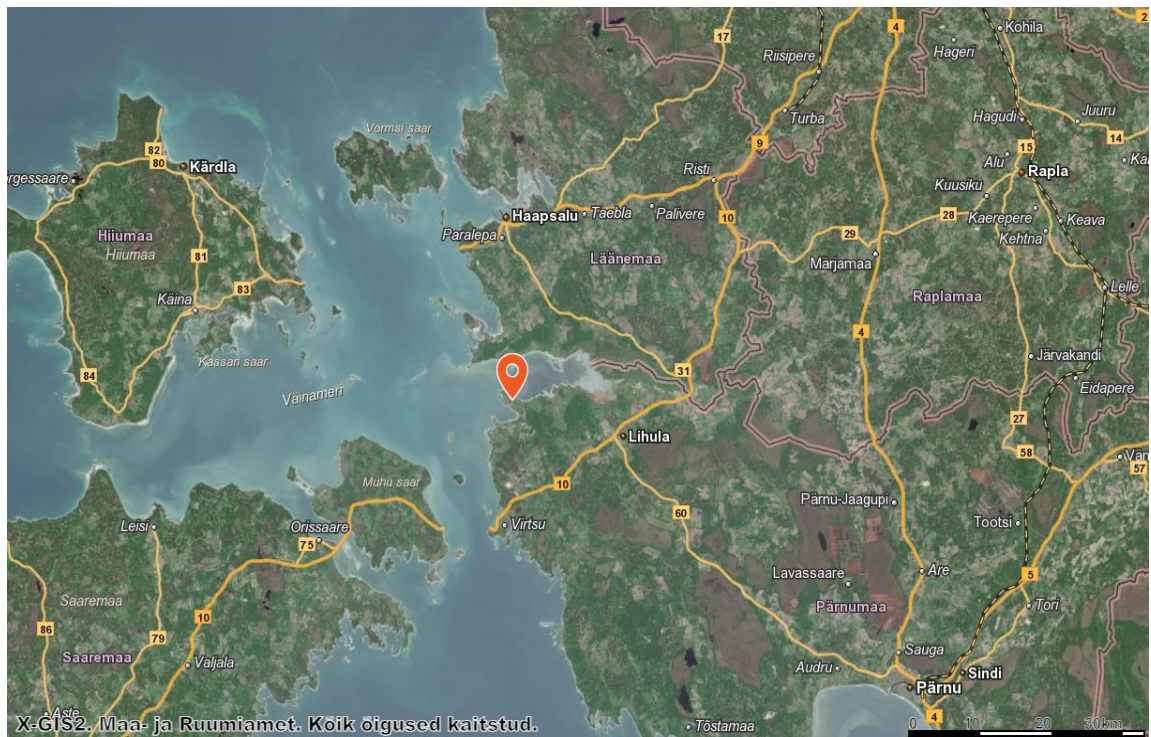
6. KOKKUVÕTE lk49

7. AUTORIDEKLARATSIOON lk50

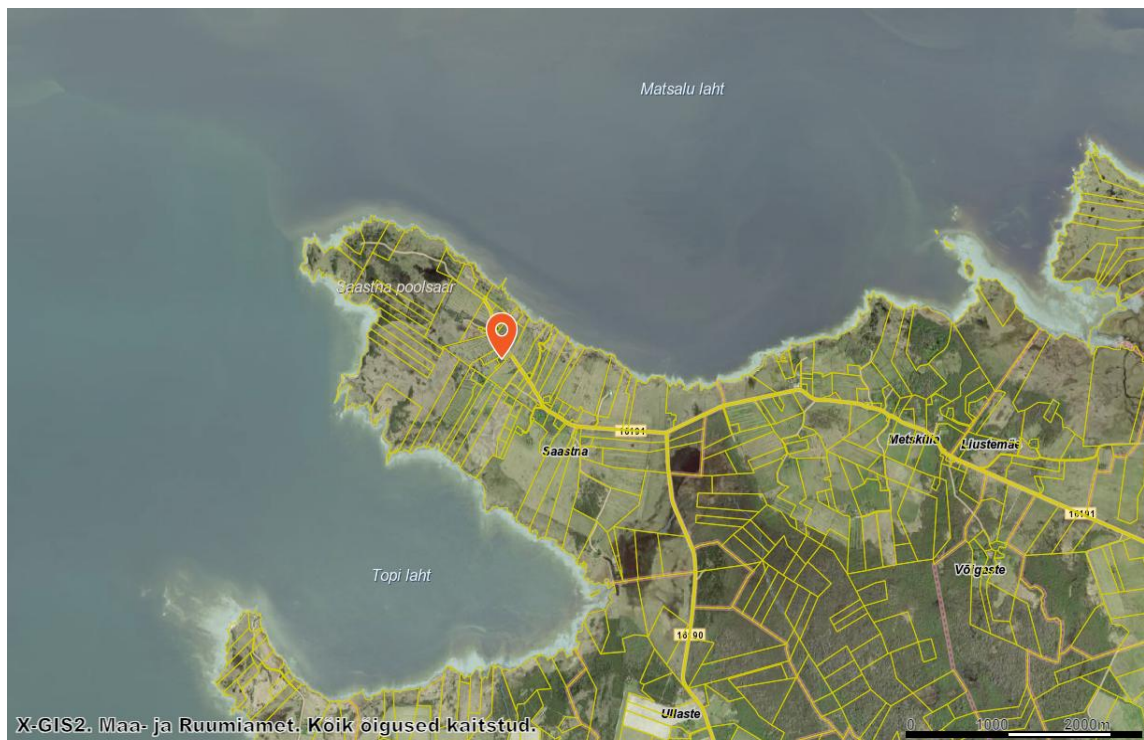
8. KASUTATUD KIRJANDUS lk50

SISSEJUHATUS

Antud uurimustöös kirjeldan Läänemaal, Matsalu Rahvuspargis, Saastna poolsaarel asuvast ühekorruselisest nelja elutoaga elamust, ühise katuse all oleva rehealusega. Talu ehitusaasta on 1929 ning asub sellel ajahetkel Saastna mõisa rentitaval asundusmaal. Uurimustöö heidab pilgu talu ehitusaastale eelnevale perioodile, miks talu ehitati sinna ja kuidas kujunes välja talu nimi ning kulgeb ajaliselt kuni tänapäeva seisukorrani. Lisan järgnevalt Kruusiaugu talu asukoha maakaardid koos märgistusega ning tänase hetke alusandmed. Pilt 1., 2., 3.

1. Maakaart Kruusiaugu talu märgistusega Allikas: Maaameti koduleht

2. Saastna poolsaar Kruusiaugu talu märgistusega Allikas: Maaameti koduleht

3. Kruusiaugu talu krundi plaan Allikas: Maaameti koduleht

ALGANDMED

Katastritunnus: 41101:001:0820

Aadress: Pärnumaa, Lääneranna, Saastna küla, Kruusiaugu

Ehitusaasta: 1929 aasta

Omandivorm: Eraomand

Pindala: 0,6 ha

Sihtotstarve: Elamumaa 100%

Valisin selle ehitise lõputööks, sest oman isiklikku seost ja huvi tulevikus asuda korrastama ja renoveerima kirjeldavat talu. On väga sobiv hetk läheneda majale peale kursuse loenguid ning teadliku pilguga otsida kindla perioodi arhitektuuri kulgemist tänapäeva, mida sellest arvatakse ja mis vajab väärtustamist. Eesmärgiks sean endale eelkõige leida üles vana maja väljakujunenud probleemid ja nõrgad kohad. Väärtustada tolle aja ehitustraditsioone ning säilitada neid võimalikult hästi edaspidiseks. Püüan mõelda kaasaegselt ja anda enda poolt tänapäevaseid lahendusi ja põhimõtteid täiustamiseks selle talu kestvust, mugavuskasutust ning hoidmisrõõmu tulevaste kasutajate heaks.

1. AJALOOLINE ÜLEVAADE

Ajajärk Eestimaal oli Vabadussõja järgne ning peamiseks elatusallikaks oli põlluharimine toidu saamiseks. Riik oli suunatud põllumajandust elavdama ning otsima lahendusi maaharimise võimalikkusele. Palju põllumaad oli riigi käes ning neid maa-alasid hakati talunikele välja rentima. Üheks selliseks kohaks oli ka Saastna poolsaar Lääne-Eestis. Seal asus Saastna mõis, kes omas suuri maavaldusi ning asus välja rentima põllumaad talunikele. Looduslike omapäradega poolsaar eriti ei soosinud viljakat põllusaaduste kasvatamist. Pinnavesi oli kõrge, rannaalad lagedad, mulla viljakus madal. Maa rentnik teadis, et selle maa-alal peab tegema palju füüsilist tööd kuivenduskraavide korras hoidmise ja rajamistega ning mulla viljakuse kasvatamisega. Hoolimata keerulistest oludedest, kohalikke see ei heidutanud ning soovijaid põllumaad välja rentida jätkus. Riik arvestas välja teatud maa-ala viljakuse ja optimaalse põllusaaduste tulu ning määras vastavalt arvutustele kindla hinna välja renditavale maale. Ühest renditavaks talunikuks sai Aleksander Paulmann, kellel õnnestus Saastna mõisalt saada rendile 26.68 ha erinevaid põllumaaid, mida nimetati talu nr. 20 asundusmaaks. Aasta siis oli 1924 1. mai ning selle

pikkuseks oli 1 aasta. Sellel samal piiritletud krundil asus kruusaaug, mis pidi jääma avalikuks kasutamiseks kõigile. Lisan rendilepingu. Pilt 4.

6.

Arve № 306
1926 a. Arve № 20

maakond Lääne
vald Noosu
asundus Saastua

Rendileping № 443/204

1. Põllutööministeerium annab huvavastuotsuse põhjal 10. aprillil 1923 a. protokoll № 19. Lääne maakonnas Noosu vallas asuva Saastua asunduse talu № 20 mille suurus:

põldu ja aiamaad	8.00	hekt. tiinu
heinamaad	5.90	
karjamaad	10.95	
metsa	1.83	
muud maad		
Kokku	26.68	hekt. tiinu

Sellest enam ekk vähem looduses märgitud piirides, rendile kuu (6) aasta peale, arvates 1. mail 1924 a. kuni 1. mail 1930 a. koostanud Aleksander Püüdman Paulmann

Märkus 1. Peale talu № saab rentnik asunduse kaardil №№ all äratähendatud maatüki hekt. suuruses ajutiseks kasutamiseks, mille Põllutööministeerium 1 aastase ettevalmistamisega iga majandusaasta vahetusel tagasi võib võtta.

Märkus 2. 1—2 osa asunduse rentnikkude soovil võib Põllutööministeerium talude ümberplaneerimist ettevõtta, mis on Põllutööministeerium õigustatud talu majapidamises mitte tarvilikkude hoonete alust maad ühes juurdepääsu teega planeerimise teel talust eraldada.

2. Ühes maaga annab Põllutööministeerium rendile järgmised talu piirides asuvad hooned, millede seisukord kirjeldatud on hindamise lehel " " 19 a. № mille väärtus Mk.

Märkus: Nendest hoonetest on rentnik kohustatud nügimaade ringkonna valitseja korraldusel teistele maakasutajatele edasirentima ühes sülle üuemaaga hoone juures.

1. osa kuni 19 a.

Edasirenditud hoonete ehk nende osade eest on rentnikul õigus renti võtta kuni 5% hoonete väärtusest, sellele juurdelisades vastavalt hoonete tulekinnituse kulusid.

4. Rendileping 1924, Aleksander Paulmann Allikas: Põlluministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse AKT NR. 1104 RA F63 N12 T3805 L6

Rendilepingult on näha lahtrid, milles saab järeldada, et sellel ajahetkel ei olnud, talu nr. 20, asundusmaal mitte ühtegi hoonet.

Peale 1 aastat ja võlakohustuste täitmist, pikendatakse rendilepingut edaspidigi. Asundusmaal oli välja kujunenud põlluharimise suutlikus ning põllusaaduste tuludest kinni pidada riigile võlgu olevatest kohustustest. 1927 aastal on riik võtnud vastu seaduse, millega saavad rentnikud osta välja talumaaid põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks. Talu nr. 20 omanik kasutab seadusega ette nähtud õigust ning teostab koheselt samal aastal 1927 a. 23. detsembril ostu-müügilepingu ning omandab õiguse maaostuks. Pilt 5.

Ostu-müügileping.

E. V. Põllutööministeeriumi kui müüja ja ^{Theodori} Aleksander ~~Friede~~ poeg PAULMANN - -

- - - - - kui ostja vahel on lepitud kokku järgmises.

§ 1. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse alusel müüb Põllutööministeerium ostjale ^{Theodori} Aleksander ~~Friede~~ poeg Paulmannile - - - - - pärisomanduseks Massu - - - - - vallas, riiklikust maatagavarast riigimaade planeerimisel endisest Saastna - - - - - mõisast, - - - - - kinnistu nr. 259, - - - - - eraldatud maakoha „ Kruusiaugu - - - - - “ nr. A 20, hinnaga üksteist kakssada kakskümmendiks - - - - - krooni 99 senti (- 1221 kr. 99 s.).

§ 2. Maakoht „ Kruusiaugu - - - - - “ koosneb kolmest - - - - - erimaatükist nr. A 20, 20-a ja 20-b - ning sisaldab kokku umbes kakskümmendiks tervet ja viieteistkümmend sajandikku (29,15) hektaari, sellest enam või vähem looduses tähistatud piires.

§ 3. Esimeseks (1.) maiks - - - - - 1930. a. on ostja maakoha „ Kruusiaugu - - - - - “ nr. A 20 ostuhinnast ära tasunud üks - - - - - krooni 99 senti (- - - - - 1 kr. 99 s.).

Ostuhinnast võlgjäänud summa üksteist kakssada kakskümmend - - - - - (- 1220 -) krooni kohustub ostja tasuma viiekskümnepäevase ja poole - - - - - (55 1/2) aasta jooksul, arvates esimesest (1.) maist - - - - - 1930. a., makstes võlasum-malt iga aasta neli protsenti (4%) intresse, pool - - - - - protsenti (1/2%) võla kustutuseks ja kakskümmendviis sajandikku protsenti (0,25%) administratsiooni kuludeks, kokku neli tervet ja kolmveerand - - - - - protsenti (43/4%), s. o. viiskümmendseitse - - - - - krooni 96 senti (- - 57 kr. 96 s.) aastas, võrdsetes osades pooleaasta viisi ette, igal esimesel juunil ja esimesel detsembril.

§ 4. Ostja võlgneb esimeseks (1.) maiks - - - - - 1930. a. ostetud maakoha sisse-seadmiseks saadud riiklikkude laenudena ja sama maakoha päraldiste ostuvõlgade tasumata osadena ning nende laenude ja ostuvõlgade tähtajaliste maksude võlgadena, vastavate algdokumentide põhjal, liidetult seitsesada kolmkümmend - - - - - (- 730) krooni.

5. "Kruusiaugu" Ostu-Müügi leping Allikas: Tallinn-Haapsalu Rahukogu kinnitusjaoskond RA F2840 N1 T983

Lähtuvalt lepingule nähtule, on saanud asundusmaa nime Kruusiaugu. Nime saamis lugu saab järeldada samal maa-alal asuvast kruusaaugust, mida müüja eritingimusena sätestab lepingus kohaks, mis peab jääma üldkasutusse. Vastavalt selle maa omapärale nimetati selle maa-ala nimeks Kruusiaugu. Pilt 6.

15

Aulman
15
, arvates 1. maist
a nr.)
amiseks
pingul, kestvusega
tuskõlbulikkudeks
korral on tehtud
ed mahaarvamised
lus ja summa)

Muud ehitused (kaevud, aiad j. n. e.)	Hind		Ostu-müügilepingu kinnitamise aeg
	Hindamis- lehtede järgi	Kr. Mk. O m. lep. järgi	
Kokku			

Maakohal olevatest kasutuskõlbmatuks hinnatud ehitustest on müümata:

9) Viljapuuad hinnatud Kr. ja müüdud kohatarvitajale Kr.
Mk. eest: ostu-müügileping kinnitatud " " 19 a.

10) Kõik mets ja üksikud puud, mis koha piirides, on hinnatud Kr. ja müüdud
Mk. maakoha-tarvitajale Kr. eest: ostu-müügileping kinnitatud " " 19 a.

Metsahinnast on tehtud mahaarvamisi:

a) 7 hektarilla arvel Kr. 8405
47,6 hümmeetri Mk.

b) 1/40 iga tarvitamisaasta kohta, s. o. aasta eest " 3500

d) Põllutöömistri otsuse " 19 a. alusel " "

Kokku: Kr. 11931
Mk.

11) Maakoha vastuvõtmisel oli korras salakraavidega kuivatatud:
põllumaad ha, heinamaad ha, karjamaad ha.

12) Maakohatarvitaja on kohale ehitanud järgmised hooned:

Hoone nimetus	Materjal	Pikkus m	Kõrgus m	Laius m	Katus	Ehitamisaasta
Elumaja	puu	8.60	3.00	4.26	Siirde	1929
Aut	"	2.78	3.60	8.52	"	1929

6. Kruusiaugu hoonete valmimisaasta Allikas: Põlluministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse AKT NR.1104 RA F63 N12 T3805 L15

Sellega saab kindla alguse Kruusiaugu talu hoonete uurimustöö. Lisan ka 1936 aasta kaardi, mis määrab ära Saastna poolsaare kruntide suurused ning asetused. Sellega teadvustame arusaama poolsaare asundusmaa tihedusest ning erinevate talunike arvukusest harida või kasutada teisi antud piirkonna võimalusi(kalapüük). Pilt 8.

8. • -"Kruusiaugu" Allikas: RA, Läänemaa Massu vald,

<https://www.ra.ee/kaardid/index.php/et/map/view?id=122649>

Rõõmustavaid aastaid ei jätkunud kauaks. Teise Ilmasõja lähenemine toob kaasa väga suuri muutusi. 1940 aastal saab talu omanik vabadussõjas vigastada ja sureb kodus samal aastal. Lisan kirja 1992 aasta avaldusest, kus taodeltakse rahalist hüvitist võõrandatud maade eest. Annab selgitust selle pere ja talu käekäigust peale Teist Ilmasõda. Pilt 9.

Ostu - müügileping.

Ühe tuhande üheksasaja viiekümne seitsmendal aastal augustikuu 13. päeval allakirjutanud kodanikud: Raisia Ivani t. L a h e r a n d, elukoht Kiviõli rajoonis Lügannuse külanõukogus, müüjana ühelt poolt ja Aleksander Vassili p. K a s k, elukoht Lihula rajoonis Taudi külanõukogus, ostjana teiselt poolt, on sõlminud käesoleva lepingu alljärgnevas:

1. Raisia Laherand müüb temale isikliku omandiõiguse alusel kuuluva majavalduse, milline asub Lihula rajoonis Taudi külanõukogu piirides "Uus-Kaluri" kolhoosi maaalal ja koosneb ühest ühekorruselisest nelja elutoaga elamust ühise katuse all oleva rehealusega, omandiks "Uus-Kaluri" kolhoosi liikmele Aleksander Kask'ile kokkulepitud ostuhinna rubl. 3000.- (kolme tuhande) eest.

2. Ostuhinna rubl. 3000.- on ostja müüjale täielikult tasunud enne selle lepingu allakirjutamist.

3. Müüdava majavalduse kindlustuse hinne on rubl. 9590.- (üheksa tuhat viissada üheksakümmend).

4. TsK § 182 sisu on lepinglasile seletatud.

5. Müüja tõendab, et kuni käesoleva lepingu sõlmimiseni pole lepinguobjekt kellelegi varem müüdud, panditud ega keelustatud.

6. Selle lepingu sõlmimisega seosesolevad kulud kannab ostja.

7. Käesolev leping on koostatud ja alla kirjutatud kahes eksemplaris, millest esimene säilitatakse Pärnu Linna Riiklikus Notariaalkontoris ja teine väljatakse ostjale.

R. Laherand

A. Kask

13. augustil 1957.a. Käesolev leping on tõestatud minu, Liivat, H.J. Pärnu Linna Riikliku Notariaalkontori notari poolt. Leping on minu juuresolekul omakäeliselt poolte poolt alla kirjutatud. Poolte isikusamasus, teovõime, samuti võõrandatava vara kuuluvus kod. Laherand'ile on kontrollitud.

Riigilõivu sisse nõutud 313.- rubla.

II eksemplar

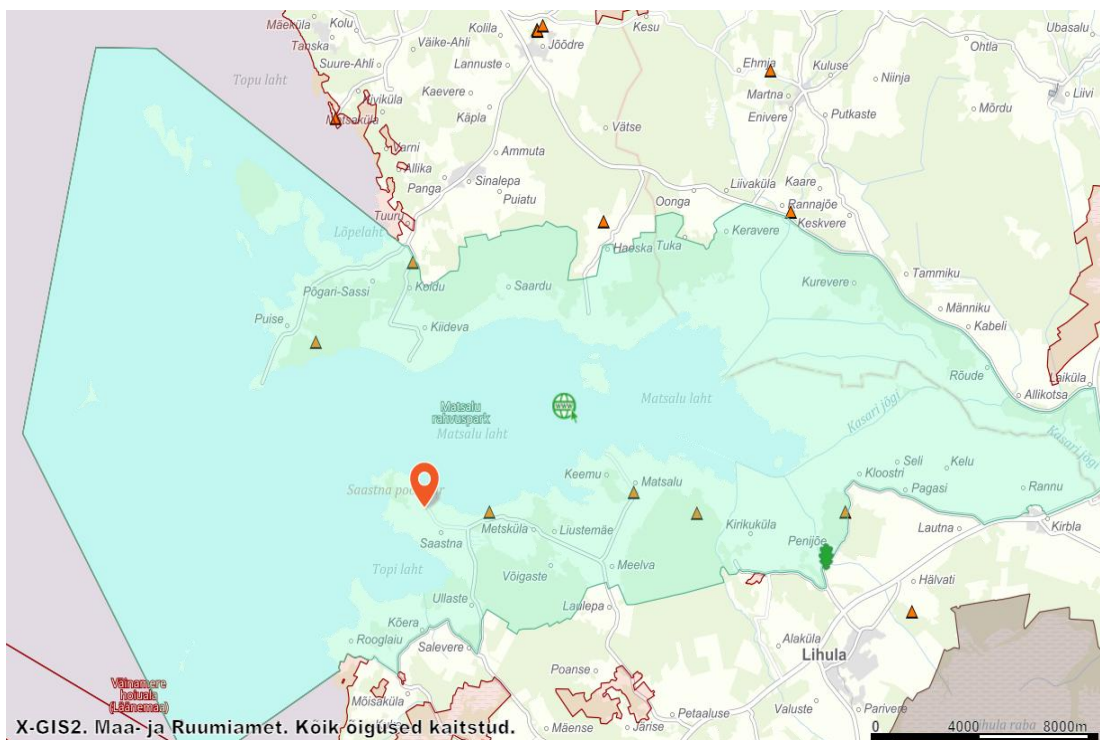
Registri Nr. 3870

Leping tuleb - - - -

10.Ostu-Müügi leping Allikas: Erakogu

Koos vana-vanaisaga asub tallu elama ka vanaisa ja vanaema ning juba 1958 aastal näeb ilmavalgust minu ema. Algab maja esimene ja viimane suurem ümberehitus ja kaasajastamine vastavalt tolle aja materjalidele. Elumaja saab 6 m lisa laienemist, köögi põrand betoonvalu, sokkel betooni lisavalu, katus uue eterniidi, elumaja uue fassaadi-laudise, uued küttekolded. Kõikide juurdeehitustega käib kaasas viimistlutööd ja pisemad remonttööd. Uuel aastatuhandel teostub 1960 alguses paigaldatud välilaudise vahetus

punase horisontaal laudise vastu aga mitte kogu maja ulatuses. 1984 aastal päris Kruusiaugu talu minu vanaisa ja 2001 aastal minu ema. Meie perekonna talu haldamise ajal ei toimunud enam maaharimist ega loomade talitamist tulu saamise eesmärgil. Vanaisa oli kogu talus veedetud ajal aktiivne kalur ja kuulus "Uus-Kaluri" kolhoosi. Kui vaadelda Kruusiaugu talu asukohta suuremas piirkonnas või maa-alalt, mis muutused on toimunud sellel ajajooksul inimeste enda elukorraldustega toime tuleku ajal ümberkaudses olustikus ning looduses, siis peab tõdema, et talu asub tänapäevaks rahvuslikult tunnustatud ja kaitstavas looduslikus keskkonnas. Selleks on Matsalu Rahvuspark (Pilt 11.).

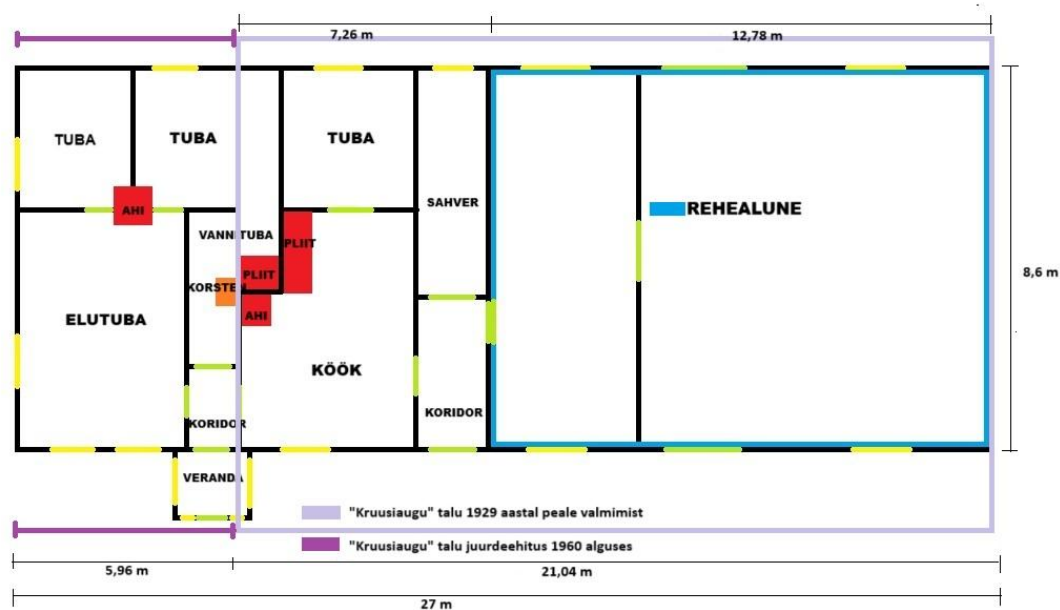

11. Matsalu Rahvusparki ala Allikas: Maaameti koduleht

Tänu väga omapärasele looduslikule kooslusele ning lindude rände- ja pesitsuskohtadele loodi 1957. aastal kaitseala ning 2004. aastal nimetati väljakujunenud elukeskkond Matsalu Rahvusparkiks. See seab piirkonnas kinnistu omanikule rangemad reeglid ja paneb kohustuse arvestama keskkonnast tulenevalt hoidma oma pärandit kultuursemalt ja arhitektuurselt kohalikele ehitustavadele kohasemalt. Hakkamegi vaatlema, kas Kruusiaugu talul on selle piirkonna ehituspärandi ehitusvõtteid ning tuleviku mõttes, kuidas neid kaitsta või edasi arendada.

2. "KRUUSIAUGU" TALU PLAAN TERVIKUNA JA SELLE KÄSITLEMINE KAHES ERI OSAS

Talu plaani esitlen tervikuna ja rehealune on märgistatud sinise joonega. Uurimustöös käsitlen maja osasid kahes erinevas osas ja pealkirjaga. Selle põhjenduseks tootsin välja piirkondliku ehituskultuurilised võtted ning väljakujunenud maja ehitusviisid. Piirkonnas oli tavapäraseks väga pikad sirgjoonelised, ühes reas, ühise vaheseinaga kinni ehitatud elumaja ja rehealune. Maja mõlema osa, alates vundamendist, on väga erinev ning nende koos kirjeldamine võib muuta arusaamad segaseks.

12. Rehealune ja elumaja ühes pikas rivis(maja tagune) Allikas: Erakogu

13. Elumaja esine Allikas: Erakogu

14. Rehealune, hoone eest Allikas: Erakogu

3. REHEALUSE HOONE MATERJALI KASUTUS, TEHNILINE SEISUKORD JA VÄÄRTUSED

3.1 Vundament

15. Rehealuse vundament Allikas: Erakogu

Piirkondlike ehitustavadega tutvununa ja vaadeldes uuritavat hoonet siis leiab väga palju sarnasusi lähedal asuvate ehitistega. Tavapäraselt olid majandus- või loomapidamisruumid väga kõrgete soklitega. Nii ka antud hoonel, milles on kasutatud suuri tahutud maakive. Sokli maakivi osa algab pinnase seest ega ole aru saada, kuidas on lahendatud vundamendi alumine osa ehk kandeosa. Väljapoole on sätitud kivi sirge osa ning sokli ladumisel on hoitud tasast joont ning kindlasti pole kasutatud ümaraid maakive. Kivide vahelisi vuuke on hilisemal perioodil uuendatud tsementi sisaldava seguga. Ühel sokli kivil on kirjas ka talu ehitusaasta arv (Pilt 16.).

16. Kruusiaugu talu ehitusaasta 1929 Allikas: Erakogu

Seestpoolt on sokkel kaetud paekivi müüriga. Ladumisel ei ole hoitud korrapärasest joont ning kivi paksused on erinevad. Müürimördiks on kasutatud lubjasegu (Pilt 17.). Mõlemalt poolt ulatub sokkel seina keskosast kõrgemale.

17. Sokli siseosa laotud paekivist Allikas: Erakogu

Maja tagune rehealuse sokli osa on aja jooksul täiesti ära lagunenenud või lagunemisejärgus (Pilt 18.).

18. Rehealuse tagumine pool

Maja nurk on uuesti laotud tuhaplokist ja silikaattelistest ning sellega on ära toestatud ülemine palgiosa ja katusenurk. Sokli maakivi ja sisemise paekivi müüride vaheline osa on täidetud kiviklibuga. Lagunenud osas on näha maakivi paksus ja sellega selgub maakivi otstarve antud soklis, mis on rohkem välise ilme kujundamine. Sokli paksus on umbes 50 cm. Sokkel vajab põhjalikku uuendamist. Sokli alumine osa, mis jääb alla pinnase piiri, tuleks valada joodi betooniga taldmiku põhimõtte saavutamiseks. Koos püsiv laotud maakivi tuleks võtta lahti ja märgistada ning koos lagunenud maakiviosaga taastada uuesti. Kahe müürivaheline osa tuleb täita ja tugevntada tsemendi põhise müüriseguga. Sokli ülemisse serva tuleb valada peidetult müürivöö palkseina kande taluvuseks. Lagunenud maja nurka ei soovita taastada, samasuguse materjali puudumise tõttu. Soovitan võimalusel kasutada selle maja nurka valgusallika lisandamiseks ning suurema valguse sissepääsemiseks rehealusesse. Kõik sokliosad tuleb puhastada ja pesta.

3.2 Seinad

Kui vundamendi kõrgus ületab seinast üle poole ning seejärel algab alles seinapalgi osa, võib käsitleda vundamenti ka osaliselt seinana. Vundament on ehitatud maakivist ja seestpoolt paekivist, siis seinapalgi alumine osa on kivist ja seinapalgi ülemine osa on palgist. Rehealuse seinavälimine osa on tehtud sirgeks tahutud palgist ning sisemine osa jäetud ümar palk. (Pilt 19. ja 20.).

19. Rehealuse palgiosa väljastpoolt koos vundamendi äärega Allikas: Erakogu

20. Rehealuse palgi sisevaade ning vundameni-seina paekivi osa Allikas: Erakogu

Ehitustava kohaselt jäati palgid viimistlemata, piltidelt on märgata pruunikat tooni palgi välisosas, siis see on hilisema ajajärgu viimistlemise üritus, kaitsmise eesmärgil. Palgivahede tihendamise materjali küllust on keeruline leida ning selle töö sooritus jääb hetkel kaheldavaks, kuigi palgivahed läbi ei paista. Palk on asetatud otse kivimüürile ja kogu kivimüüri ulatuses on palgi alumine osa mingil määral kahjustunud. Puudub niiskustõke. Ühes sein osas leidub väga kahjustunud palk ning koputades seest tühi. Tegemist on ilmselgelt puidukahjuriga (Pilt 21.).

21. Kahjustunud palk

Palgi välisnurgad on tehtud lühinurk seotisega ning palkseina üksteise pealhoidmiseks või vajumise takistamiseks on teatud ajahetkel metallpoltidega kinnitatud vertikaal prussid (Pilt 22.) Sein on kohati vajunud tugevalt kaardu (Pilt 23.).

22. Vertikaalprussid Allikas: Erakogu

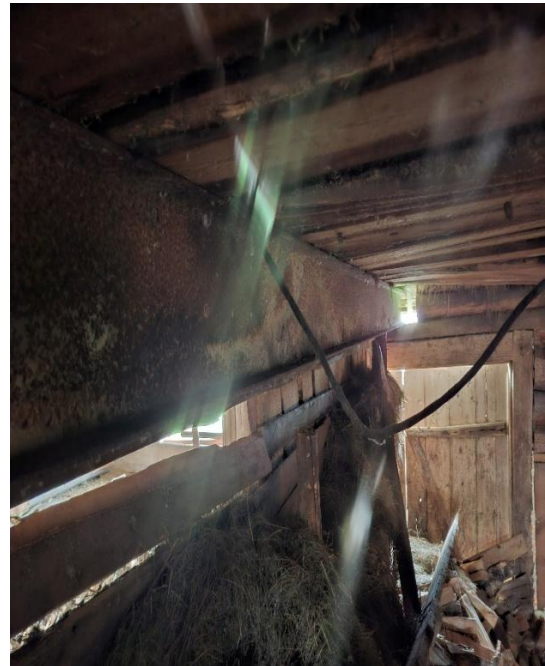

23. Kaardus sein Allikas: Erakogu

Rehealusel on kaks suurt ust vastastikku ning toetatud tenderpalkidega (talu plaan lk15). Tenderpalkide vahele on asetatud horisontaalpalk. Mõlema ukse lähedal asuvad palgiosad on ajas deformeerunud ning vajavad ümberkorraldust ning tugevdamist (Pilt 23.). Lisaks on kandekoormuseks ukse horisontaalpalgile asetatud metalltala, mis on kande konstruktsiooni osaks ajutisele laele rehealusel osal (Pilt 24.). Selline koormustaluvus ei vasta kindlasti tänapäevastele nõuetele ja ei ole ohutu ning vajab ümberkorraldamist.

23.Ukse tenderpalgid ja palgi asetuse Allikas:Erakogu

24.Metalltala asetuse ukse horisontaal palgil Allikas: Erakogu

Välisseinad on omavahel ühendatud aampalkitega, mis on tapitud seina sisse. Palgid on toetatud ajutiselt sissevajumise ohu tõttu (Pilt 25. ja 26.).

25. Aampalgid Allikas: Erakogu

26. Toetatud aampalgid Allikas: Erakogu

Kogu seina palgiosa tuleks võtta lahti sokli tugevdamiseks, müürivöö valamiseks, hüdroisolatsiooniks, kahjustunud palkide vahetamiseks, asetuse korrastamiseks ja palgivahede tihendamiseks. Kõik seina osad tuleb puhastada ja pesta. Viimistluseks väljastpoolt soovitan kasutada raudsulfaadi.

3.3 Põrand

Põrandad on muldpõrandad ning sisaldavad loomade kihistuskihti. Tuleb kaevata muld ja kihistuskiht välja ning tagasitäide teha liivaga. Vastavalt tulevikuplaanile tuleb tellida põranda projekt ja alustada selle rajamist.

3.4 Laed

Rehealusel puudub kindel lagi. Lahtised lauad on asetatud metalltala ja aampalkide peale, et heina ladustamise maht oleks suurem. Sellisena on rehealuse ajutine lagi seisnud

paarkümmend aastat (Pilt 27.). Soovitaksin kindlasti eemaldada seisev hein ning lahtised lauad. Avardaks ruumi ning tooks kõrgust. Visuaalselt oleks rehealuse vana sindelkatus vaatamisväärne.

27. Rehealuse laepealne heintega Allikas: Erakogu

3.5 Aknad

Rehealuse aknad on ümruskonna teiste samataoliste majandushoonetega sarnased. Ristküliku kujulised, topeltaknad, mis on laiuti pikemad. Klaasiasetus on kaheksa ruudukujulise auguga. Klaasid kinnituvad liistutega ning raam on suuremas osas viimistlemata. Hilisem pruunikas puidukaitse välispinnal (Pilt 28. ja 22.).

28. Kaheksa ruuduline rehealuse aken Allikas: Erakogu

Kokku on selliseid aknaauke neli, millest kaks on tühjad ehk aknad puuduvad (Pilt 23. ja 26.) Teisel kahel on olukord väga kehv ning taastamine keeruline. Taastamisel või uute akende tellimisel peaks kasutama välisakendel linaõlikitti ning aknaosade viimistlusel raudsulfaadi.

3.6 Uksed

Rehealusel on kokku 3 ust (Kruusiaugu talu plaan lk15). Kaks suurt ust vastastikku, mis asuvad hoone ees ja teine hoone taga ning kolmas uks elumajja minekuks (Pilt 29., 30., 31.).

29. Rehealuse kollane suur uks Allikas: Erakogu

30. Rehealuse hoone tagune uks Allikas: Erakogu

31. Rehealuse elumajja viiv uks Allikas: Erakogu

Kõige suurema väärtusega ja paremas korras on suur kollane uks, mida saab renoveerida ja taas kasutada(ilmselt seda ei juhtu). Teised kaks ust on oma aja ära elanud ning on väga lihtsalt valmistatud, mille kestvus ei ole määratud pikaks ajaks. Majja sisse viival uksel on alumises ääres puidukahjurid teinud agaralt tööd. Visuaalses mõttes võiks kaks suurt ust olla ühes stiilis ning kolmas uks sobilikum sise- ja välispoollega vastavalt hoone kasutus otstarbega. Suurtele ustele tuleb leida piirkondlik ehitustraditsiooniline välisilme, puidumaterjali asetus ning viimistleda raudsulfaadiga.

3.7 Väärtused

Kirjeldatud rehealune on väga kattuv piirkondlike ehitustraditsioonide ja pärandiga. Väärtus on kõrge maakivi sokkel välisilmelt ja kõrge paekivi sokkel siseilmelt. Seinat tahutud palk välisilmelt ja ümar palk siseilmelt ning nende ehitusvõtted. Traditsioonilise kujuga aknad. Suure tõenäosusega saaks kasutada taaskorrasstatud, vana (95 aastat) ja tänaseks väärtuslikku sise- ning välisilme algupäraseks taastamiseks, sama materjali. See annaks omaette väärtuse ja olemasoleva hoone kestvussuutlikku jätkamist enda vanas heas koosluses. Välja arvatud üks rehealuse nurk, mida ma ei soovita taastada, vaid ehitada üles valgusallika sissetoomiseks rehealusesse (pilt 32. ja 33.).

32. Mitte taastatav nurk Allikas : Erakogu

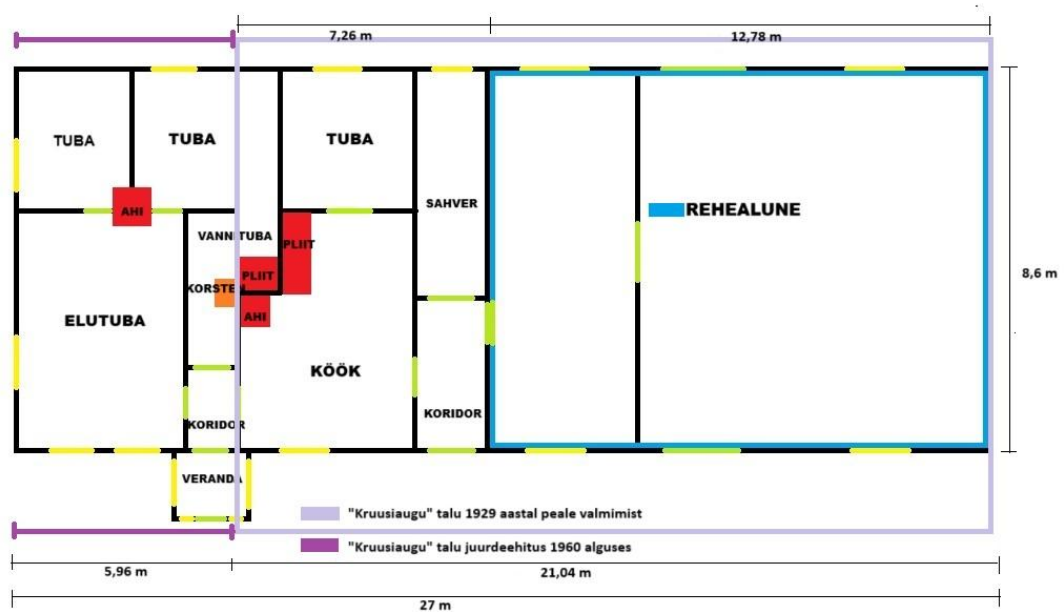

33. Mitte taastatav nurk seest poolt Allikas: Erakogu

3.8 Säilitamise ettepanekud

Säilitamise ettepanekuna tooksin eelkõige välja rehealuse hoone terviklikkuse põhimõtte. Alates vundamendi taldmikust, kuni seina ülemise ääreni, akna ja ukse kohad, peab toimima iga erinev materjal ühtse kooslusena ning kaitsma hoone erinevates võtmesõlmedes taaslagunemist. Peab lähtuma tänapäevastest nõuetest ning ehitusstandarditest.

4. ELUMAJA HOONE MATERJALI KASUTUS, TEHNILINE SEISUKORD JA VÄÄRTUSED

34. Elumaja

4.1 Vundament

Elumaja vundament on madal(30 cm), tänase seisuga pealt näha betoonist (Pilt 35. ja 36.)

35. Elumaja vundament Allikas: Erakogu

36. Elumaja vundament Allikas: Erakogu

Algupäraselt on vundament ehitatud paekivist ning hilisemas faasis, kui minu vanaisa ostis talu(1957), siis oli ilmselt vundamendi olukord kehv ja oli tugevnduse ning kestvuse mõttes sunnitud valama vundamendile uue betoonist välistugevnduse kihi. Aastaarv on kahjuks

teadmata aga arvatavasti oli ehitustegevus 60-ndatel alguses, koos teiste uuendamistega (Pilt 37.).

37. Vana vundament Allikas: Erakogu

Täna on laiemale vundamendile paigaldatud laiem veelaud ning pealtnäha on asi korras. Viimane lahti olev meeter vajab parandamist.

4.2 Seinad

Elumaja välisseinad on palkseinad. Seestpoolt on seinad viimistletud papi ja tapeetiga. Väljastpoolt kaetud voodrilauaga. Kasutatud on kahte erinevat välisvoodrilaua profiili ning need on viimistletud eri tooni värvidega (Pilt 38.)

38. Erinevad laudisekasutusviisid Allikas : Erakogu

Pildi pealt saame suurepärase ülevaate voodrilaudade kasutamisest ja erinevusest. Punane voodrilaud on poolpunn horisontaalse paigaldusviisiga ning roheline on kahte eri tüübi laua kasutusviisiga vormistatud vertikaallaudis. Otsakelbas on kasutamata jäetud kitsamad lauad ning seejärel on ilmelt siledam ega ole nii struktuurne. Laudiste pinnaste vaatlemisel saab aimu, milline on vanem ja võib pärineda algusaegadest. Teiseks kindlaks teadmiseks on, et punase laudise olen ise paigaldanud 25 aastat tagasi. Ilma hoolduseta seisnud lauad on hästi säilinud ning mõlemast versioonist saaks hea tulemuse. Kui vana on roheline? (Pilt 39.)

39. Kruusiaugu talu umbes 60-ndatel

Kindlad andmed puuduvad, milline nägi maja välja 1929 aastal peale Kruusiaugu talu valmimist. Hetkel on kahtlus, et elumaja palgid olid ilma kattematerjalita. Ainus pilt on kuskil 60-ndatelt, kus on peal vana-vanaisa ning katusel särab uus eterniit katus. Teine pool on vana sindelkatus aga sellest räägime hiljem. Tehtud on remonttöösid ning kindlustatud on maja lähitulevik vee kahjustuste eest, Vähemalt elumaja osa. Sellel pildil näeme elumaja fassaadilaudise profiili. Siin tahaks järeldada, et laudis on mõnda aega kindlasti olnud juba seinas. Seda saab arvata puudest ja põõsastest, mis asuvad maja seinale väga lähedal ning ei ole rikutud. Selle sama taimestiku mõju on ka saatuslik olnud laudisele, mis vajab hiljem väljavahetamist(2002 umbes) aga maja taga säilis(õnneks).

4.3 Põrand

Elutoa ja tubade põrandad on löödud papi ja naeltega kinni ning ei ole vaadeldav, mis asub põranda all või mis olukorras need tänaseks on säilinud (Pilt 40.)

40. Elutoa põrand Allikas: Erakogu

Esialgu ei ole tubade põrandates midagi väärtuslikku ega kahjulikku. Tulemust võib muuta papi eemaldamine, mis võib tuua esile põrandate suuri niiskuskahjusid. Soovitan võtta üles lihtsasti eemaldatav papp ning kontrollida olukorda põranda konstruktsioonis. Võimalusel paigaldada uus põrandalaud. Muudetud on köögi ja koridori põrandakatet. Need on valatud 60-datel betoonist ja jäetud viimistlemata kattematerjalidega (Pilt 41.)

41. Köögi põrand Allikas: Erakogu

Põrandate teostus betoonist omas kindlat eesmärki. Kuna tegu oli mereäärse taluga ja vanaisa ametiks oli kalur, siis talvisel perioodil oli vaja ruume, kuhu tuua jäised ja külmad kalavõrgud. See sisaldas palju vett ning ehk kalasidki. Puitpõrandad lihtsalt hävisid või ei olnud otstarbekas oodata nende mädanemist. Laes oli konks, kuhu neid riputati hoiule, puhastamiseks või parandamiseks jne. Tänapäevaks on betoonpõrandad säilinud aga laguneb pliidi eest. Nende säilitamine betooni kujul, oleks ühe ajastu kindel meeldetuletus. Antud põrand tuleb välja lõhkuda. Puuduvad niiskustakistajad ning pealmine pind on sügavalt määrdunud. Vajab kaasajastamist materjali näol.

4.4 Lagi

Tubade laed on viimistletud ühesuguse voodrilaua profiillaudisega. Köögis kasutatud suuri papi tahvleid kinnitusliistutega. Värvitud on laed õlivärvidega. Tubade laed on säilinud hästi ning ei ole kuskil veekahjustusi ega muusid kahjusid. Soovitan säilitada, puhastada mustusest ning teha hooldusvärvimine. Halvemini on läinud köögi laega, mis on määrdunud ning kumer. Kohati

näha tugevat laetala vajumist või ebakorrekset paigaldust. Lae vajumis deformeerumisjärgi ei tuvasta seinal, soklil, ustel ega tapeedil. Köögi lagi tuleb vahetada uue vastu (Pilt 42., 43.).

42. Toa lagi Allikas: Erakogu

43. Köögi lagi Allikas: Erakogu

4.5 Aknad

Aknaid leidub majal erinevas mõõdus ning erinevas vormitüübis. Põhjuseks on 1960-ndate alguses teostatud maja uuendus ning tugevdamise ehitustööd. Seoses sellega on tõstetud aknaid ümber ja köögi akent suurendatud. Juurde ehitatud veranda koos akendega (Pilt 44., 45., 46., 47., 48., 49.).

44. 2-osaline aken Allikas: Erakogu

45. 3-osaline aken Allikas: Erakogu

46. Veranda aknad Allikas: Erakogu

47. Piirkondlik ehituspärandi aken Allikas: Erakogu

48. Köögi aken Allikas: Erakogu

49. Sahvri aken Allikas: Erakogu

Kui uurida aknaid lähemalt, siis ühed aknad on vanemad ja algupärasemad piirkondlikule aknakultuurile ning need on paigaldatud elutoa ehk juurdeehituse seintesse. Kui aknaplekkide paigaldusviis viitab tehniliselt ühesugusele käekirjale, siis pakuks, et ka uuemad aknad on paigaldatud samal ajahetkel. Tõestab akende eri vanust ja võimalust, et osaliselt on aknad algupärased ning vajaksid säilitamist. Aknaid ei ole kaua aega hooldatud. Kõik aknad tuleb puhastada puupuhtaks ning viimistleda traditsioonilisel viisil.

4.6 Uksed

Majal on üks välisuks ja veranda uks. Välisuksed on kolme tahvliga puituksed, mis väärivad taastamist, kuna on jälgendatud ehitustraditsioonilisi uksi ning vanust on neil 65 aasta ringi. Tegemist säilinud ustega. Hetkel olev värvilahendus tuleb eemaldada ning kasutada algset lahendust (Pilt 39.). Viimistleda traditsioonilisel viisil. Kõik muud uksed on siseuksed. Siseuksed on erinevat tüüpi ja eri värvilahendusega. Kõik siseuksed on hästi säilinud ja peaksid olema pärit 1960-ndatelt aastatelt. Jälgendatud on piirkondlikku ehitustava ning kindlasti peab säilitama ja taastama siseuksed. Värvitud on õlivärvidega. Puhastama peab puupuhtaks ning seejärel värvima traditsioonilisel viisil. (Pilt 50., 51., 52., 53., 54., 55.).

50. Elumaja välisuks Allikas: Erakogu

51. Veranda uks Allikas: Erakogu

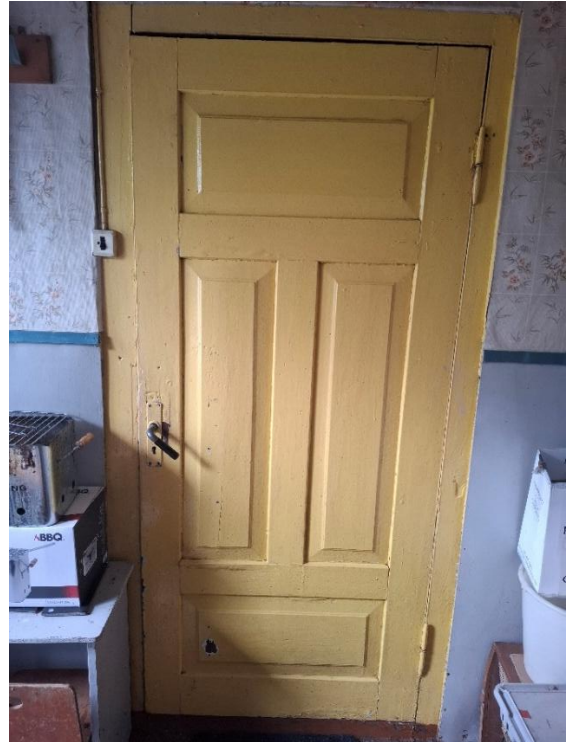
52. Elutoa siseuks Allikas: Erakogu

53. Toa siseuks Allikas: Erakogu

54. Sahnri uks Allikas: Erakogu

55. Köögi uks Allikas: Erakogu

4.7 Küttekolded ja korsten

Kõik küttekolded ning eeldatavalt ka korsten on ehitatud vahetult peale talu ostu 1957 aastal. Majas on kaks ahju ja kaks pliiti ning üks korsten. Kasutuses mõlemast üks. Üks pliit asub pesuköögis ja ei ole ammu kasutatud. Ei täida enam eesmärki ja tuleks välja lõhkuda. Kasutusest kõrvale on jäätud ka köögis asuv ahi, töötav, aga vajadus puudub. Ehitatud eelkõige toidu valmistamise ning küpsetamise eesmärgil. Tavalisest kogukam. Kõige väärtuslikum on elutoa ahi, mis tagab soojuse majja. Toimib väga hästi. Kaetud potikividega. Pea sama väärtuslik on oma omadustelt ka köögi pliit. Esineb tõmbeprobleeme peale väikest vahepealset remonti. Kaetud potikividega. Pinnapealselt vajaksid mõlemad küttekolded uuendamist (Pilt 56., 57., 58., 59.). Kõikide küttekollete peale on üks ühelõõriline korsten. Katuse ja korstna vaheline sõlm on ebakorrektnene ning vihma sajab sisse. Korstna laotud telliskivi näeb pinnapealselt halb välja ja vajab puhastamist ning lekete kontrollimist. Soovitan korstna katta täielikult krohviga, et tagada kindel tuleohutus ning suitsuleke.

56. Köögi ahi küpsetamiseks Allikas: Erakogu

57. Elutoa ahi Allikas: Erakogu

58. Köögi pliit Allikas: Erakogu

59. Korsten Allikas: Erakogu

4.8 Väärtused

Kui jätta kõrvale elumaja vana ja uus osa ning vaadelda seda ühe osana, siis toaksin kindlasti ehituslike väärtustena välja ümbertõstetud algupärased aknad, mida ümbruskonnas kasutatavate akende klaasijaotusega kuulub ehituspärandisse. 1960-date ehitusuuendustega jälgendatakse ka eeskujulikult veranda lisamisega ning puidust sise- ja välistahveluste teadliku tellimisega väärtust maja üldmuljesse ning soovi samastuda lähikondlaste majadega. Lugeda võiks väärtuste alla ka palkseina aga selle ehituskvaliteet ning ehitustehnilised võtted on teadmata ning pigem jääb rohkem tahaplaanile. Kihistuse väärtusena tooks välja köögi ning koridori betoonpõranda, mis näitab talus toimunud kultuurilise ja eluliselt vajaliku muutuse, seoses talu peremehe elukutse muutusega. Oma väärtuse tagavad ka kaks kasutuses olevat küttekollet.

4.9 Säilitamise ettepanekud

Elumaja säilimise tagavad eelkõige ilmastikuoludest lähtuvalt ehitustehnilised lahendused ning korrektselt sooritatud töövõtted. Kui alustada renoveerimist, siis tuleks võimalikult palju säilitada piirkondliku ehituspärandi olemasolevaid vormilisi kujusid vanemast ning hilisemast jälgendatud traditsioonilisest ehitustavade, mis näitavad tänase seisuga maja välisilmet. Olemasolevad vanemad aknad peavad jääma oma kohale ning taastama. Hilisema ajajärgu aknad teostama vanema akna klaasijaotusega ning laiemate akende eeskuju võtma ümberkaudsest piirkondlikust akna kujust. Sokkel saab jääda betoonist. Välislaudis tuleb taastada 1960-date aastate ehitustulemuse järgseks. Kööki säilitama olemuselt betoonpõrand. Siseilmelt võiks säilitada tubade olemasolevad laelaudised. Mittevajalikud küttekolded lammutada.

5. KATUSE MATERJALI KASUTUS, TEHNILINE SEISUKORD JA VÄÄRTUSED

5.1 Sarikad, katuse materjal ja hetke olukord

Palju põnevust pakub Kruusiaugu talu katus ning eelkõige selle hetke olukord ja edaspidine lahendusviis. Katuse osas käsitlen katust, räästast ning katuse alust pööningut ühe osana võimalikku ühisväärtusena tulevikus. Kui ronida redeliga, väikesest ja ainsast, pööningule

viivast pääsust üles, siis koheselt hooman selle talu väga pikka olemust (27m). Milline laiuv vaade ühest maja otsast teise. (Pilt 60.)

60. Pööningu vaade Allikas: Erakogu

Silma hakkavad talu ümmargused väga hästi säilinud katuse sarikad. Mitte kusil ei näe vajumisi ega sõlmede kaheldavaid kinnitusotsi. Sarikate ühendamiseks on kasutatud minu hinnangul ainult tappimistehnikat ja puupunne, mis on läbipuuritud kahest ristuvast sarika palgist ning kinnitatud puupunniga. Sarika materjal on okaspuu, mänd (Pilt 61.). Kõik sarikad tunduvad olema sirged ning kergelt tahutud katuseroovituse paigalduseks sirgemaks.

Roovitus on iga paarikümne cm asetusega, mille peale on kasutatud esimeseks katusematerjaliks 1929 aastal sindlit (Pilt 6.) ning see on säilinud tänapäevani vägagi hästi (Pilt 62., 63.).

61. Tapitud ja puupunniga kinnitatud sarika sõlm Allikas: Erakogu

62. Kuusepuust sindel katus Allikas: Erakogu

63. Säilinud sindel katus Allikas: Erakogu

Üheks põhjuseks on vahepeelses ehitusjärgus elumaja osale peale paigaldatud eterniitkatus (Pilt 39.) ja hiljem juba tervenisti (Pilt 12.). Katuse kalle jääb umbes 45 kraadiseks. Elutoa poolel on näha vahelae ümmargused sarikapalgid ning lae kruusa täidis tihendamise ja soojustuse eesmärgil (Pilt 64.). Laepealsele on ehitatud ka elutoa ahju korstna lõõr, mis on asetatud laudadest tehtud ja liivaga täidetud kasti (Pilt 65.)

64. Elumaja vahelae pealne Allikas: Erakogu

65. Elutoa ahju korsta lõõr Allikas: Erakogu

Kui me ei arvesta korstna kontrollimata tuleohutust, siis katuse konstruktsiooni olukord on väga hea oma vanuse kohta. Ehitustehniliselt hästi sooritatud aga ei vasta tänapäeva nõuetele sarika paigaldusviisilt. Kõik puitmaterjal tundub olevat kuiv ning katuse lekkimist on väga vähesel määral. Kuivad heinad kinnitavad katuse veepidavust. Elumaja vanema ja uuema juurdeehituse vahet ei ole märgata, kui teadlikult ei oska uurida. Väga hästi tehtud ühendamine samasuguste ehitusvõtetega. Aeg on muutnud materjali olemuse pinnapealset sarnasemaks. Vähesel määral võib märgata elutoa sindlitel musti veekahjustuse jälgi (Pilt 65.)

Pööningu otsakelbad on väga lihtsad. Kasutatud on seinafassaadi laudisele samasugust punnita laud, mis paigaldatud üksteise kõrvale aga kitsam laud vahekohtadesse on jäätud panemata (Pilt 66.).

66. Elumaja otsasein Allikas: Erakogu

Räästad on jäätud kogu talu ulatuses avatuks ning ümmargused sarikad ulatuvad üle seina osa. Räästa laius on umbes 50 cm. Kõik üle seina ulatuvad pool viltu olevad sarika otsad on kujundatud kaarjateks ning proovitud anda kindlat ühesugust kuju. Jäätud teadlikult avatuks. Põhjuseks on jällegi ümbruskaudne väljakujunenud kindel ehitusjoon, mida tahetakse hoida ühetaolisena (Pilt 67.).

67. Räästas ja räästa sarika otsad Allikas: Erakogu

5.2 Katuse väärtused

Tuginedes katuse ajaloolise materjali kasutusele ning omaaegsele ehitustavadele on kogu katuse säilitamine väärtus ning eelkõige selle oskus eksponeerida tulevikus silmaga nähtavalt katuse ülesehitust ning puidust katusematerjali sindli kasutust sisevaatena.

5.3 Säilitamise ettepanekud

Ettepanekuteks on kindlasti eemaldada vana eterniitkatus ning uue katuse materjal peab olema sindel ja viimistletud traditsioonilisel viisil. Uus sindli katusemuster soovituslikult kalasaba, mis seostuks mereäärsel alal tava inimesele loodusega seonduvat. Katuse konstruktsioon tuleb oskuslikult tugevdada selliselt, et hetkel nähtav siseilme oleks võimalikult ehe. Pööningult tuleb eemaldada hein ning seejärel rehealuse osalt lahtised lauad aampalkide pealt. Lihtsakoeliselt ehitatud otsakelbad soovituslikult asendada päevavalguse sissesaamiseks rehealusel kasutatud ruudukujuliste akendega kogu kelba ulatuses. Otsakelpade

valgustamisega rõhutaks veelgi talu pööningu pikka olemust ning ühest otsast avaneks vaade otse Matsalu lahele ning looduspargile. Omapäraselt madal loodus ning avarad rannaalad soodustaksid pikka silmasihti. Elumaja osas tuleb taastada välislaudis vertikaallaudiseks, laud laua peale, mis oli 1960 aasta lahendus. Kasutada peensaetud või saematerjali nelikantset laua materjali. Viimistlus traditsioonilisel kujul. Köögi ja koridori põrand valada uue betooniga. Räästad tuleb jätta lahtiseks ning sarikaotsad nähtavad. Viimistleda raudsulfaadiga. Rehealuse sokli ning palgiosa tuleb taastada vastupidavalt ehk katuse konstruktsiooni kestvale kandevõimekusele, rehealuse palkseinad ja aknad ning uued otsakelba aknad tuleb viimistleda raudsulfaadiga. Kõikide akende ja uste kujud ning vormid peavad lähtuma piirkondlikust ehituspärandist lähtuvalt. Elumaja hilisem juurde ehitatud veranda peab säilima samasuguses välisilmes. Korsten tuleb krohvida kogu pikkuses ning kaks peamist küttekollet korrastada tuleohutusele vastavalt.

6.KOKKUVÕTE

Kruusiaugu talu sai alguse peale Vabadussõda põllumaa rentimisest, mille esimene peremees läbi raskuste suutis haritud maa tulemustest maksta maa renti ning 1927 aasta seadusest, kus asundusmaasid hakati põllumeestele müüma põliseks, selle ka võlakohustuseks võtma. 1929 aastaks oli ehitatud Kruusiaugu talu esialgne rehealune koos elumajaga ning sindelkatusega. Ehitusmeistrid jälgisid juba sel ajal piirkondlikke ehitustavasid ning sidusid vastavalt oma nägemusele ning tarvidusele ka antud taluhoone rajamisel. Talu juurde kuulus 29ha maad, mis riigistati 1940 aastal ja ühendati kolhoosiga. 1957 aastal sai teoks maja müük ja selle esimeseks ostjaks oli minu vana-vanaisa. Koheselt hakkas talu juurdeehitus ning kaasaegsemate materjalidega taastamis ja jätkusuutlikuma kestvuse tarvis. Väga oskuslikult kasutati ära olemasolevaid ehitusdetalle ning jäljendati muutusi, mida täna on ilma teadmata raske tuvastada. Võeti taaskord eeskujuks ümbekaudseid ehitustavasid ning juurdeehitused said vägagi sulanduvalt. Peale uuendustööde 1960 aasta paiku on jäänud maja seisma ning säilinud peaaegu samasugusena tänaseni, kui mitte arvestada punase voodri paigaldamist ning eterniidi asetamist kogu katusele. Mõlemad tegemised on kergesti tagasi pööratavad. Kui oled tutvunud täna piirkondliku ehitustavaga, mis on muutunud pärandiks, siis leidub Kruusiaugu talu maja detailides ning säilitamist väärt ehitusvormi. Peab olema oskuslik ja teotaheline neid mitte eirama, vaid sooviga hoidma oma kodukandi väärtust.

7. AUTORI DEKLARATSIOON

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et:

1. olen koostanud lõputöö (Pealkiri) iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud;
2. kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd ja teosed, olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on töös nõuetekohaselt viidatud;
3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma lõputöö Muinsuskaitse digiteegis, kus see muutub üldsusele veebikeskkonnas kättesaadavaks.

Karl Kask

8. KASUTATUD KIRJANDUS

Arhiiviallikad

- Läänemaa Massu vald; skeemiline kaart XX-19, ERA.T-3.1.718
- ÕVV tagastamise toimik nr 967, Saasta küla, Kruusiaugu nr A-20, ERA.5181.3-4.170
- Läänemaal Saastna mõisast eraldatud maakoha "Kruusiaugu" nr A 20 toimik, EAA.2840.1.24892
- Põlluministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse AKT nr 1104, ERA.62.22.6843

Publitseerimatta allikas

- "Kruusiaugu" talu Ostu-Müügileping 1957 a.

Internetiallikad

- www.kaitsealad.ee/matsalu-rahvuspark
- www.geoportaal.maaamet.ee

Publitseeritud allikas

- Mart Hiob, Artes Terrae OÜ, Matsalu rahvuspargi ehituspärandi ja asustusstruktuuri analüüs, www.google.ee/matsalurahvuspargiehituspärandijaasustusstruktuuranalüüs

Suulised allikad

- Kask, Sirje Kruusiaugu talu omanik